

EEN SOCIAAL DRAMA ROND DE OESTERPUT

door Marcel Leeuwerck

Oostendse oesters genoten tijdens de Belle-Epoque wereldfaam als exclusieve delicatessen en schitterden op alle aristocratische menu's. Om te voldoen aan die vraag produceerden vóór 1914 een tiental oesterparken jaarlijks tot dertig miljoen "Ostendaises", maar hun ligging op het Hazegras en oostelijk van de havengeul hinderde soms de uitbreiding van de haven. Daarom zag de overheid zich rond 1888 verplicht meerdere ervan te onteigenen, waaronder die van de firma JANSSENS en Cie. Deze ondernemende vennoten stichtten daarop een nieuwe "vetmesterij" te Mariakerke aan de Engelandstraat (nu de Esdoornstraat) en bouwden daarnaast nog een tiental boxen voor renpaarden. Op oude luchtfoto's onderscheid men duidelijk de drie kweekvijvers, maar na twee wereldoorlogen blijft daarvan niets meer over. Alleen een paar zeer oude Mariakerkenaars herinneren zich vandaag het bestaan van die rendabele nijverheid.

Nadat stuifzand reeds lang de waterbekkens had opgevuld, verwierf de "Oostendse Haard" de terreinen en trok er rond 1960 sociale woningen op. Later walste de Troonstraat haar doods beton over het puin van de bedrijfsgebouwen en liet nauwelijks een streepje grond vrij voor een fermettelint. Op één van die kavels (nu het huis nr. 250) begonnen in 1980 arbeiders aan de bouw van een villa, toen daar onverwacht een nette bejaarde dame aangewandeld kwam die zich bij de bouwheer aandiende als de dochter van de eigenaars van de verdwenen oesterputten. Meteen begon dat vrouwtje allerlei losse herinneringen uit haar kinderjaren op te diepen die eigenlijk als inleiding bedoeld bleken tot het openbaren van een oude griezelhistorie die klonk als een waarachtig sociaal drama uit de tijd van "Arm Vlaanderen".

Zij vertelde hoe haar ouders rond 1895 aan de oesterkweek goed verdienden. Tijdens het seizoen moesten hun knechten dragelijks heel wat kratjes vullen met sappige oesters voor de verwende badgasten. De dag daarop sierden die lekkernijen reeds de tafels van de hotels op de zeedijk, ondertussen konden de arme oesters voor de laatste maal in hun schelp overnachten, rustend op een bedje van blaaswier in een mandje naast de vijver.

Op zekere morgen bleken evenwel enkele mandjes verdwenen ! Duidelijk betrof het diefstal van buitenuit, want de trouwe werknemers werden genoeg op de handen gekeken. Het bleef ook niet bij een enkel voorval; alhoewel het terrein met een traliwerk veilig omsloten lag, ontbraken 's morgens geregeld meerdere mandjes. Een doeltreffende bewaking door honden drong zich op, en weldra spookten na de werkuren een paar grimmige bouviërs over het terrein. Zulke "koehonden" waren berucht als bijterige cerberussen die inbrekers ongenadig te lijf gingen en zelfs zouden verscheuren ! Niet lang daarna moesten de uitbaters inderdaad met ontzetting de juistheid van die vreselijke faam ondervinden. Op een nacht hoorden zij tumult bij de oesterputten: "De dieven zullen nu zeker niet naderen", droomden zij en trokken pas bij het eerste daglicht uit op onderzoek. Bij de afsluiting vonden zij wel een bewijs van een poging tot inbraak. Op de grond lag immers een klompje van het kleiner formaat voor kinderen van 5 tot 8 jaar. "Die inbreker is eraan voor een nieuwe kloef" sneerden zij, maar toen zagen zij uit die kinderklomp een eindje kous bengelen, rood en stijf van geronnen bloed ! Dat maakte de zaak opeens erger, want nu dreigden verwikkelingen voor de firma, er kwamen immers verwondingen bij te pas. Was het bedrijf daartegen wel voldoende verzekerd ? Misschien konden zij uit dat stukje kous wat meer te weten komen; en zij trokken het voorzichtig uit de klomp. Maar dan pas openbaarde zich het akelig drama van die nacht ! In de kous zat een afgebeten kindervoetje !

Helemaal overstuur en radeloos stonden beiden te kokhalzen met die bloederige vondst in de hand. Onmiddellijk spookten door hun hersens de vreselijkste gevolgen. Hoeveel roddel en schande zou

hieruit voortvloeien voor familie en bedrijf ! Officiële aangifte bij de politie zou niets anders dan narigheid opleveren, al lag de schuld van alles toch bij de ouders van het kind. Na een kwartier paniek verkreeg hun zakelijk inzicht weer de bovenhand en vonden zij het raadzaam alles geheim te houden. Nog vóór de aankomst van het personeel kuisten zij eigenhandig het terrein zo grondig, alsof er die nacht niets vreselijks was voorgevallen.

Toch bleef het gemoed van beide ouders onrustig. Onder hun zakelijk voorkomen en achter de kleinburgerlijke façade bezaten zij toch gevoel voor rechtvaardigheid en een goed hart. Was die ongelukkige knaap nadien niet doodgebloed ? Bescheiden onderzoek en navraag leverden daarover geen inlichtingen. In het beste geval strompelde nu ergens een gebrekkig jongentje rond op één been ? Maar zelfs na meerdere jaren konden zij niets daarvan ontdekken. Met de dagelijkse bezigheden geraakten die muizenissen wat op de achtergrond en ebde de onrust in hun gemoed stilaan weg, maar niemand slaagt erin zulke dramatische ervaringen helemaal te verdringen. Telkens zij hoorden van ongevallen met verminkingen kwam de herinnering aan het oude drama boven en bedierf weer voor een paar dagen hun levenslust. Die bittere beproeving wilden zij evenwel niet laten etteren in hun ziel, maar als gelovige mensen zochten zij vertroosting in de vele religieuze praktijken waartoe het Rijke Roomse leven van die tijd gelegenheid bood. Zo gingen zij vroom "dienen" bij alle beschermheiligen van de omtrek en trokken dikwijls op bedevaart. Met gelukkig gevolg, want op één van die biddagen voltrok zich onverwacht de ontknoping van het bijna vergeten drama.

Te Jabbeke viert men jaarlijks een novene ter ere van Sint Blasius, wiens feestdag op 3 februari valt. Vroeger werd die volksheilige algemeen aanroepen tegen keel- en buikpijn en de "winterkermis" van Jabbeke zag telkens veel volk. Daar kwamen dan ook allerlei gebrekkigen (echte en vermeende) op af om bij de kerkdeur te zitten bedelen. Het gezin uit Mariakerke deelde bij het binnengaan naar het plechtig Lof naar gewoonte elke sous uit aan die sukkels, maar schonken hen evenwel in hun waardig standsbewustzijn weinig aandacht. Toch merkte de vader een jongere bedelaar op die zich op krukken overeind hield, want hij miste een voet ! Pas in de kerk kwam als een schok bij de vader het vermoeden op dat die jongeman wel eens het opgegroeide dievekind van de oesterput kon zijn. De geschatte ouderdom klopte in ieder geval. Die netelige bedenking spookte door zijn hoofd en joeg hem nog vóór de aanhef van het "Tantum ergo" de kerk uit. Daar begon hij met de intrigerende bedelaar schijnbaar ongedwongen een gesprek, maar stilaan drong hij aan op uitleg over zijn verminking. De jonge man bleef evenwel terughoudend. Daarom bood de vader hem een warm drankje aan: in februari was het toch koud bij dat tochtig portaal. De verkleumde jongen kon moeilijk weigeren en weldra zaten ze samen in de dorpsherberg achter dampende koffie. Met behulp van enkele jenevertjes ontdooide langzaam het verharde gemoed van de jonge bedelaar die wenend en stotterend bekende...hoe een hond ooit zijn voet heeft afgebeten...terwijl hij op last van zijn ouders oesters aan het stelen was... De vader wist wel genoeg en ook bij hem smolt het verkrampde gemoed en kwamen de verlossende tranen. Bij de andere gasten in de herberg zal het schouwspel van een welstellende burgerman en een verminkte bedelaar die samen zaten te grienen wel bizar zijn overgekomen !

Het ogenblik van toenadering en herstel was eindelijk aangebroken. Samen met het gezin, dat zich ondertussen ook was komen warmen in de afspanning maakten allen zich bekend en stelden de jongen voor bij hen in te komen wonen als huisbediende. Zij zouden zorgen voor een kunstvoet en hij hoefde slechts eenvoudige huistaken te verrichten. Zulke edelmoedige regeling voldeed iedereen: het gezin had het oude onrecht hersteld en de verminkte jongeman wachtte een zorgeloze toekomst.

Te Mariakerke zagen de burens weldra een zwijgzame en manke huisbediende kleine werkjes uitvoeren rond de oesterputten en iedereen prees de liefdadigheid van de eigenaars, zonder ooit de

achtergrond te beseffen. Het gezin van de oesterkweker mocht zo met opgeheven hoofd meerde jaren van een toegenomen aanzien genieten en de jongeman van een gelukkiger bestaan. Dit happy-end werd evenwel samen met de Belle-Epoque brutaal afgebroken in 1914. Vanaf het begin van de oorlog vluchtte het welstellend gezin, dat over een eigen boot beschikte, naar Schotland. De gebrekkige knecht kon moeilijk mee en daarom plaatsten ze hem, vooraleer af te varen, in een gesticht te Brugge.

Daar is de man later overleden; maar het dametje kende geen bijzonderheden uit die slotperiode.

Haar verhaal ontroerde de luisteraars op de werf, maar de werkdruk eiste vlug weer alle aandacht zodat allen vergaten haar naam te vragen. Waarschijnlijk is die bejaarde dame ondertussen overleden en kan men de echtheid van haar relaas niet meer nagaan. Toch bood zij aan iedereen een eerlijke indruk. Wellicht heeft het vrouwtje haar nare geschiedenis als een besloten familiegeheim meer dan een halve eeuw voor zichzelf moeten houden. Nu wou ze het eindelijk eens doorvertellen aan een volgende generatie en zo haar hart verlichten.

P.S. Met dank aan dhr. VAN EFFELTERRE die dit verhaal in 1980 moest aanhoren en het nu aan ons heeft doorverteld.

MARIAKERKSE STRANDVISSERIJ

door Ivan VANHYFTE

Een vraag voor alle Ostênsjhe ploaten : wat betekent “zichte”, “karte”, “germoazn verleezn”, of “kordailvisjher”...? (1). Ik durf natuurlijk niet vragen of ze “perdekruuwer”, “zichteliengsjes”, “kruugn” of “laigwoater” nog kennen !

Het zijn allemaal begrippen uit de strandvisserij die langsheen onze Belgische kust werd en nog wordt beoefend, maar dan niet meer uit bittere noodzaak (2).

Mevrouw Irène DEDOELDER, mijn gastvrouw voor dit artikel – weet met haar 85 jaren er alles over. Haar ouders woonden in de Mariakerkse Passchijnstraat nr. 36. Vader Hektor was metselaar en moeder Noëmi JANSSENS was met haar zus Eugénie vaak in de zomer aan de vloedlijn te vinden om wat bij te verdienen. “We waren geen arme mensen, maar werkmensen...” zei Noëmi’s moeder die “vrievrowe” (3) was. Wanneer de weeën al begonnen waren, kwam men per fiets of met paard en kar haar halen want Mariakerke en Middelkerke had met dokter VANWALLEGHEM toen slechts één huisarts. Zij echter had andere medische praktijken. Soms moest ze “’t vier aflezen met een vreemde trouwring”. “Als het over ’t derde let was” was het te laat....

Nooit te laat voor het laag tij vertrokken Noëmi en Eugénie vanuit het tuintje achter hun huis naar de duinenstrook waar nu het Media Center is opgetrokken. Ze ontmoetten op het strand Valérie DEBRUYNE en Louise COENYE, allebei uit de Vredestraat, die al hun dromnet aan het ontrollen waren. Dit driehoekig steeknet werd opgehouden door een schee en met een driemeterlange dromstok langs de grond voortgeduwd. Op hun borst of rond de hals was een houtenplankje met een holte waarin het uiteinde van de stok paste. Om beurten in het diepst waadden ze blootsvoets nu eens richting Koninklijk Chalet, dan weer voorbij het Koninklijk Domein Raversijde. Dit was hun vertrouwd “kruuwersstik” of visdomein waar ze twee en een half uur, soms hoofd net boven water, vertoefden. Met een gebreide “neusdoek” om hoofd, hals en schouders geslagen en een oud manskostuum “... woaren ze nat tot op under vel...”.